

Wyrok z dnia 2 grudnia 2004 r.

I UK 56/04

Uzależnienie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy powstałej po ukończeniu przez ubezpieczonego 30 lat od posiadania pięcioletniego okresu ubezpieczenia w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed powstaniem tej niezdolności (art. 58 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.) nie jest nierównym traktowaniem ubezpieczonych.

Przewodniczący SSN Herbert Szurgacz, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 2 grudnia 2004 r. sprawy z wniosku Zdzisława T. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w O.W. o rentę z tytułu niezdolności do pracy, na skutek kasacji wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 7 października 2003 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Decyzją z dnia 10 kwietnia 2002 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w O.W. odmówił przyznania wnioskodawcy Zdzisławowi T. prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy wobec braku wymaganego pięcioletniego okresu ubezpieczenia w ostatnim dziesięcioleciu, który to okres wynosi 1 rok, 8 miesięcy i 16 dni przed powstaniem niezdolności do pracy lub 1 rok i 8 dni przed zgłoszeniem wniosku.

Odwołanie wnioskodawcy od tej decyzji zostało oddalone wyrokiem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Kaliszu z dnia 2 lipca 2002 r. [...]. Sąd ustalił, że wcześniejszą decyzją z dnia 22 września 1999 r. organ rentowy odmówił przyznania wnioskodawcy prawa do renty z tych samych przyczyn, co obecnie. Rozpoznając odwołanie wnioskodawcy od tej decyzji [...] Sąd Okręgowy w Kaliszu stwierdził, że nie podlega uwzględnieniu jako okres składkowy okres odby-

wania kary pozbawienia wolności od 28 października 1986 r. do 21 lipca 1989 r. wobec niewykazania, że skazanie nastąpiło z powodu działalności politycznej. Nie może być także zaliczony okres działalności jako współnika w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością od 1 lipca 1997 r. do 1 listopada 1998 r. wobec nieopłacenia składek ubezpieczeniowych. Z tych samych przyczyn nie podlega uwzględnieniu okres prowadzenia działalności we Francji. Wyrok oddalający odwołanie wnioskodawcy jest prawomocny, gdyż jego apelacja od tego wyroku została oddalona. W obecnym postępowaniu wnioskodawca nie przedstawił żadnego okresu, który nie byłby poprzednio przez Sąd oceniany. Odnośnie pracy we Francji sam podał, że pracował tam w filii spółki polskiej, którą kieruje. Ma zatem zastosowanie przepis art. 6 ust. 2 pkt 1d ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.), a nie Konwencja Generalna pomiędzy Polską a Francją z dnia 9 czerwca 1948 r., na którą powołuje się wnioskodawca. Wobec braku podstaw do uwzględnienia wskazanych okresów nie został spełniony warunek określony w art. 58 ust. 1 i 2 powołanej ustawy.

W apelacji od tego wyroku wnioskodawca zarzucił sprzeczność z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej przepisu art. 58 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach.

Wyrokiem z dnia 7 października 2003 r. [...] Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi oddalił apelację. Sąd Apelacyjny uznał za błędny pogląd o nierównym traktowaniu co do wymaganego okresu składkowego osób, które stały się niezdolne do pracy po ukończeniu 30 lat życia. Przepis art. 58 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach przyjmuje jako zasadę powiązanie czasowe między długością trwania tytułu do ubezpieczenia związanego z wiekiem, a wystąpieniem niezdolności do pracy. Zasada równości przejawia się w jednakowym traktowaniu wszystkich ubezpieczonych spełniających jednakowe warunki. Jest jednak ewidentne, że innym okresem ubezpieczenia może legitymować się osoba, która stała się niezdolna do pracy w wieku 20 lat, a inną osobą, którą to dotknęło po ukończeniu 30 lat. Odnośnie okresu wykonywania działalności we Francji można wypowiedzieć się tylko teoretycznie, gdyż wnioskodawca żadnym dokumentem okresu takiej pracy nie udowodnił. W kwestionariuszu z dnia 21 lipca 1999 r. podał nawet, że od 1 marca 1991 r. do 31 grudnia 1996 r. nigdzie nie pracował. W apelacji twierdzi, że pracował w firmie francuskiej, jednak do chwili obecnej okres ten nie jest niczym udowodniony. Sąd Apelacyjny nie dopatrywał się też naruszenia art. 210 § 1 k.p.c., gdyż po zamknię-

ciu rozprawy przed Sądem pierwszej instancji udzielono wnioskodawcy głosu i mógł się on wypowiedzieć, co wynika z protokołu rozprawy.

Wyrok ten zaskarżył wnioskodawca kasacją i opierając ją na podstawie nieważności postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 214 i 391 k.p.c.) przez pozbawienie go możliwości obrony swych praw wskutek ograniczenia możliwości wypowiedzi przed Sądem pierwszej instancji oraz nieodnotowanie w protokole rozprawy tego faktu, a także naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 k.p.c. przez niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku i ograniczenie tego obowiązku do przytoczenia art. 385 k.p.c. Jako okoliczność uzasadniającą rozpoznanie kasacji wskazał istotne zagadnienie prawne: „czy art. 58 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest niezgodny z art. 2, 32 ust. 2, 67 ust.1 i 68 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”. W uzasadnieniu podstaw kasacyjnych podniósł, że Sąd drugiej instancji oparł się wyłącznie na zapisach z protokołu rozprawy, „które jak wiadomo nie odzwierciedlają pełnego przebiegu rozprawy na żadnym procesie w Polsce”. Ponadto Sąd nie ustosunkował się do zarzutu niezgodności z Konstytucją przepisu art. 58 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach. „Sądy obu instancji przyjęły bowiem, iż powód kwestionuje różnicowanie osób ubezpieczonych ze względu na wiek, gdy tymczasem kwestionowany przepis różnicuje ubezpieczonych ze względu na staż pracy i to w taki sposób, że wypracowany okres przepada ubezpieczonemu, jeżeli przerwa w zatrudnieniu wynosi np. 10 lat. W takiej sytuacji ubezpieczony podejmujący pracę dopiero w wieku 50 lat, który po przepracowaniu 5 lat stał się niezdolnym do pracy - rentę otrzyma. Natomiast obywatel, który pracował, jak np. skarżący od 18 do 40 roku życia a następnie miał 10-letnią przerwę (z różnych powodów) ponownie podjął zatrudnienie w wieku 50 lat i stał się niezdolnym do pracy po przepracowaniu 4 i pół roku, renty nie otrzyma. Jeden i drugi mają po 55 lat. Pierwszy przepracował tylko 5 lat w całym swoim życiu i rentę otrzymał. Drugi przepracował 26 i pół roku i renty nie może otrzymać. Zatem jak wyżej wykazano obywatele Rzeczypospolitej Polskiej nie są równo traktowani a nawet ci, którzy mają krótszy staż pracy, znajdują się w uprzywilejowanej sytuacji”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Pismo stanowiące kasację zostało sformułowane niewłaściwie, gdyż przy przytoczeniu podstaw kasacyjnych skarżący nie wskazał, na której z podstaw okre-

ślonych w art. 393¹ k.p.c. opiera kasację. Po stwierdzeniu „opieram kasację na następujących podstawach:” wymienione są zarzuty naruszenia przepisów postępowania, co wskazywałoby na oparcie kasacji na podstawie art. 393¹ pkt 2 k.p.c. Natomiast przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie kasacji i uzasadnienie kasacji wskazuje na zarzut błędnego zastosowania prawa materialnego - niezgodnego z danym skarżącemu z Konstytucją RP przepisem art. 58 ust.2 ustawy o emeryturach i rentach, czyli podstawę wymienioną art. 393¹ pkt 1 k.p.c. Mimo tych błędów można przyjąć, że kasacją jest oparta na obu podstawach wymienionych w art. 393¹ k.p.c. Podstawy te są nieusprawiedliwione.

Zgodnie z art. 392 k.p.c. kasacja przysługuje od wyroku drugiej instancji, zatem zarzuty naruszenia prawa procesowego mogą dotyczyć tylko postępowania przed sądem drugiej instancji poprzedzającego wydanie wyroku. Naruszenie przepisów postępowania przed sądem pierwszej instancji nie jest usprawiedliwioną podstawą kasacji. Nawet nieważność postępowania przed sądem pierwszej instancji nie może być przedmiotem zarzutu kasacyjnego, jeżeli zarzut ten nie jest połączony z zarzutem naruszenia przez sąd drugiej instancji przepisu art. 386 § 2 k.p.c. Niezależnie od tego okoliczności podniesione w kasacji nie uzasadniają zarzutu nieważności postępowania z mocy art. 379 pkt 5 k.p.c., który to przepis stanowi, że nieważność postępowania zachodzi, jeżeli strona została pozbawiona możliwości obrony swych praw. Skoro wnioskodawca uczestniczył we wszystkich czynnościach sądowych, nie można mówić o pozbawieniu go możliwości obrony swych praw. Okoliczność, że strona nie mogła wypowiedzieć się do końca po zamknięciu rozprawy, nie uzasadnia zarzutu pozbawienia możliwości obrony, gdyż wszystkie argumenty strona może przedstawić w apelacji. W tej sprawie podnoszone w kasacji uchybienie w ogóle nie wystąpiło, co zostało stwierdzone w protokole rozprawy. Strona, która nie żądała sprostowania protokołu w trybie art. 160 k.p.c., nie może skutecznie powoływać się na to, że protokół nie odzwierciedla faktycznie dokonanych czynności sądowych.

Postępowania przed Sądem drugiej instancji dotyczy jedynie zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. Zarzut ten jest bezzasadny. Naruszenie przepisów postępowania może być usprawiedliwioną podstawą kasacji tylko wówczas, gdy uchybienie to mogło mieć wpływ na wynik sprawy (art. 393¹ pkt 2 k.p.c.). Regułą jest, że uchybienia w zakresie niespełnienia warunków, jakim zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. powinno odpowiadać uzasadnienie wyroku, nie mają wpływu na wynik sprawy. Uzasadnienie

sporządzane jest bowiem po wydaniu i ogłoszeniu wyroku, kiedy wynik sprawy jest już przesądzony. Uchybienie w postaci pominięcia w uzasadnieniu wyroku podstawy prawnej rozstrzygnięcia nie ma wpływu na to rozstrzygnięcie, jeżeli podstawa prawna istnieje. W tym przypadku uchybienie nie wystąpiło, gdyż w uzasadnieniu wyroku została wskazana podstawa prawna merytorycznego rozstrzygnięcia (art. 58 ust.1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach) i podstawa prawna oddalenia apelacji (art. 385 k.p.c.).

Zarzut naruszenia prawa materialnego jest również chybiony. Regulacji zawartej w art. 58 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353) nie można oceniać w kategoriach nierównego traktowania ubezpieczonych i jej zgodności lub niezgodności z konstytucyjnymi zasadami wyrażonymi w przepisach wymienionych w kasacji. Przepisy te określają warunki, od których uzależnione jest prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 67 ust. 1 zapewnia wszystkim obywatelom prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy w zakresie i formie określonym ustawą. Powołana ustawa przewiduje zabezpieczenie w formie renty z tytułu niezdolności do pracy, a zakres świadczeń z tego tytułu ograniczony jest tylko do osób ubezpieczonych. Ubezpieczenie rentowe jest odrębnym ubezpieczeniem od ubezpieczenia emerytalnego (art. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.). W przypadku tego ostatniego ubezpieczenia składki gromadzone są w funduszu emerytalnym, a świadczenia przyznawane po osiągnięciu określonego wieku stanowią w pewnym stopniu ekwiwalent zgromadzonych składek (art. 24 ust. 1 i 25 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach). Zdarzeniem uprawniającym do świadczeń z tego funduszu jest osiągnięcie wymaganego wieku niezależnie od istnienia ubezpieczenia w chwili wystąpienia zdarzenia i długości okresu ubezpieczenia. Ubezpieczenie rentowe funkcjonuje na innych zasadach. Zdarzeniem uprawniającym do świadczeń z tego ubezpieczenia jest powstanie niezdolności do pracy, które może nastąpić w każdym czasie. Z istoty tego ubezpieczenia wynika, że świadczenia nie mogą być pokryte ze zgromadzonych przez ubezpieczonego składek. Źródłem świadczeń jest fundusz rentowy powstały ze składek wpłacanych przez wszystkich ubezpieczonych na wypadek ryzyka wystąpienia niezdolności do pracy. W konsekwencji ze świadczeń z tego funduszu korzystają tylko osoby podlegające ubezpieczeniu w czasie, kiedy wystąpiło objęte ubezpieczeniem

zdarzenie. Jednym z warunków uprawniających do renty z tytułu niezdolności do pracy, określonym w art. 57 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach, jest powstanie tej niezdolności w okresie ubezpieczenia; najpóźniej w ciągu 18 miesięcy po jego ustaniu. Skutkiem związania prawa do świadczeń z ubezpieczeniem jest utrata tego prawa po ustaniu ubezpieczenia. Osoba, której ubezpieczenie ustało, nie ma żadnych uprawnień wynikających z tego ubezpieczenia i aby uprawnienia takie uzyskać musi ubezpieczyć się ponownie.

Kolejnym warunkiem, określonym w art. 57 pkt 2 jest posiadanie odpowiednio długiego okresu ubezpieczenia. Przepis art. 58 ust. 1 uzależnia długość tego okresu od wieku, w którym ubezpieczony staje się niezdolnym do pracy. Bierze się tu pod uwagę wynikającą z wieku, w którym można podjąć działalność podlegającą ubezpieczeniu, możliwość podlegania ubezpieczeniu. I tak wymagany okres ubezpieczenia osoby, która stała się niezdolna do pracy przed ukończeniem 20 lat wynosi 1 rok, a osoby, której niezdolność do pracy powstała po ukończeniu 30 lat wynosi 5 lat. W stosunku do tych ostatnich osób przepis art. 58 ust. 2 wprowadza dodatkowy warunek, a mianowicie okres 5 lat powinien przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy. Regulacja uzależniająca prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy powstałej po ukończeniu przez ubezpieczonego 30 lat od posiadania pięcioletniego okresu ubezpieczenia w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed powstaniem tej niezdolności nie jest wyrazem nierównego traktowania ubezpieczonych, lecz wynika z powiązania prawa do świadczeń rentowych z podleganiem ubezpieczeniu rentowemu w okresie bezpośrednio poprzedzającym powstanie niezdolności do pracy. Jak wskazano wyżej, okres ubezpieczenia rentowego po przerwie w ubezpieczeniu trwającej kilka lat zaczyna biec na nowo, a z poprzedniego ubezpieczenia nie wynikają uprawnienia w zakresie prawa do renty. Dlatego opisany w kasacji hipotetyczny przykład, nie odnoszący się zresztą do sytuacji wnioskodawcy, nie uzasadnia twierdzenia o nierównym traktowaniu ubezpieczonych. W przypadku osoby, podlegającej ubezpieczeniu w odpowiednio długim okresie poprzedzającym powstanie niezdolności do pracy, prawo do świadczeń powiązane jest z ubezpieczeniem rentowym. Nie ma takiego powiązania w przypadku osoby, która stała się niezdolna do pracy po wieloletniej przerwie w ubezpieczeniu.

Podniesione w kasacji zarzuty okazały się nieuzasadnione i z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 393¹² k.p.c. ją oddalił.

